

EL COMPROMÍS DE LA CIUTAT EN LA CERCA DE LA PAU

Manuel RODRÍGUEZ MACIÀ

Les ciutats van adquirint cada vegada més protagonisme en les relacions polítiques exteriors. Són molts els fòrums internacionals en què les ciutats fan sentir la seua veu. L'anomenada cooperació internacional descentralitzada ha adquirit en els últims anys una gran importància, no sols per la quantia econòmica, sinó, sobretot, per la relació tan directa que s'estableix entre les parts. L'administració municipal, que és la més pròxima als administrats, sol viure amb major proximitat les preocupacions i demandes dels ciutadans de municipis d'altres països i en té més sensibilitat, especialment d'aquells que més ho necessiten.

Aquesta dimensió internacional de les ciutats no pot ser vista com una moda passatgera; ben al contrari, pertany a la mateixa essència de la política local. La ciutat no es defineix precisament pel localisme, sinó justament pel cosmopolitisme. Ortega, en parlar del municipi, diu que aquest adquireix la seua pròpia dimensió quan, lluny de tancar-se en els estrets límits del terme municipal, es relaciona amb els altres. La relació entre els habitants d'un poble, d'una ciutat, és la de veïnatge, és a dir, la de proximitat, i aquesta relació interna és la que cal establir amb els que habiten altres llocs.

A la nostra ciutat d'Elx es van establir relacions especials amb altres ciutats ja des de l'inici de les noves corporacions democràtiques, sobretot amb l'establiment d'alguns agermanaments. Cal recordar que aquest tipus de política, que moltes vegades ha estat injuriat, es va impulsar a Europa després de la Segona Guerra Mundial a fi que l'estretiment de la relació de veïnatge entre pobles de diferents països contribuïra a la consolidació de la pau. Vull destacar el nivell de relació que es va tenir amb la ciutat de Tolosa. També són destacables altres iniciatives, com l'agermanament dut a terme amb la ciutat de Sucre, la capital constitucional de Bolívia, i que va ser un exemple de com aquests acords de col·laboració s'hagueren de rescatar en la política de cooperació internacional.

No obstant això, em vull centrar en el compromís de la ciutat amb la situació que es va viure a l'antiga Iugoslàvia. La ciutat d'Elx va tenir un protagonisme en l'esfera internacional i va ser amb motiu d'aquest conflicte quan, malgrat tot, aquesta dimensió de solidaritat internacional va calar més profundament en la consciència ciutadana. Es compleixen ara vint anys de l'inici del conflicte iugoslau, que va fer despertar Europa del somni que creia que la guerra, la xenofòbia i el racisme a l'interior de les seues fronteres era qüestió del passat o propi de pobles fora del seu *limes*. La participació de la ciutat d'Elx, tant en l'actuació humanitària com en la col·laboració per a trobar vies polítiques que posaren fi als efectes de la guerra, o almenys els pal·liaren, va estar molt vinculada al Moviment per la Pau, el Desarmament i la Llibertat (MPDL).

Va ser precisament la crida a la col·laboració per part de la presidenta d'aquesta organització, i aleshores diputada al Parlament Europeu, Francisca Sauquillo, la que va provocar la resposta de col·laboració de la ciutat. Recorde en els inicis d'aquell conflicte la telefonada que em va fer a l'Alcaldia d'Elx amb la finalitat d'enviar ajuda alimentària a la ciutat d'Osijek, que es trobava assetjada; ens va demanar fonamentalment fruites fresques i, així, se n'envià des de l'Ajuntament d'Elx un gran carregament. Les actuacions de tipus humanitari van continuar i posteriorment es va organitzar l'ajuda per als habitants de la ciutat de Vukovar. Aquella crida va coincidir amb les propostes de col·laboració d'un grup de persones d'Elx, els quals tenien una estreta amistat amb el jugador de l'Elx CF Brakum i la seua esposa; va ser un grup que, juntament amb el cap de Protocol d'Alcaldia d'aquella època, Diego Miñano, es va mostrar molt actiu.

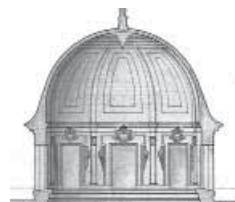
Aquelles primeres accions d'ajuda humanitària van continuar al llarg del temps que va durar el conflicte, ja que la presència del Moviment per la Pau va incentivar les actuacions d'ajuda als refugiats i una actitud activa en la recerca de la pau. També des del municipi es va seguir el mateix camí.

La primera ocasió que vaig tenir d'estar a la zona del conflicte va ser amb motiu de l'assistència a la reunió d'organitzacions no governamentals i de poders locals que s'hi havia convocat i que estava patrocinada per les Nacions Unides, l'objectiu de la qual va ser tractar sobre les minories i la democràcia. La reunió es va programar poc després que es decretara l'embargament a Sèrbia. El lloc on es va celebrar la reunió va ser la ciutat sèrbia de Subotica. Vaig fer aquell viatge acompanyat de Joan Carles Martí, tècnic de turisme de l'Ajuntament d'Elx, que, a més de mostrar gran sensibilitat davant del problema dels Balcans, gràcies al seu coneixement de diversos idiomes, era un excel·lent traductor. A Budapest, tal com estava convingut, em vaig trobar amb Josep Palau, difunt ja fa uns anys,

excel·lent coneixedor de la realitat de la regió, titlat de vegades de mantenir postures prosèrbies; certament, tenia una certa inclinació cap aquesta nacionalitat, sens dubte portat pel seu desig i pel seu coneixement profund de la realitat, crític de la propaganda occidental, inclinada molt a favor del bàndol antiserbi. A més del llegat del seu bon quefer, ens va deixar els seus escrits, dels quals guardo amb especial afecte una còpia manuscrita del seu llibre pòstum, publicat amb el títol d'*El somni iugoslau*. En la còpia que posseïsc, i així era com li haguera agradat que isquera, es deia *Els mohicans del Danubi*, i per descomptat em sembla un bon estudi per a comprendre les claus del conflicte iugoslau.

Subotica, ciutat sèrbia de la regió autònoma de la Voivodina, tenia aleshores una població d'uns 150.000 habitants, composta de diverses ètnies, entre les quals la majoritària era la magiar. La regió de la Voivodina, i especialment la ciutat de Subotica, destacava per la convivència pacífica entre les diverses ètnies. En aquella població, la política que se seguia des del municipi –liderat pel seu alcalde Jozsef Kasza, pertanyent al DZVM, representant de la comunitat d'hongaresos de la Voivodina i que tenia la majoria de membres del consell– era la de l'enfortiment d'aquella convivència en contra dels dictats de la política de Milosevic a l'àmbit estatal. La composició del consell municipal, en què estaven representades pràcticament totes les minories ètniques i les diferents opcions polítiques, era prova d'això. Mostra del caràcter obert de la població, així com de l'acció del municipi, que tenia els seus programes d'ajuda als refugiats, era el fet que en aquells moments es comptava amb una població de refugiats d'unes cinc mil persones, la majoria d'ètnia sèrbia, encara que també hi havia un important grup de musulmans. Associacions humanitàries com la Creu Roja, Càritas, Amor Vincit, també d'inspiració catòlica, hi tenien una gran activitat i col·laboraven amb el municipi; entre les entitats locals era destacable l'Open University de Subotica. El municipi tenia establert un programa de contactes amb els diversos grups polítics i ètnics, independentment que tingueren o no representació en el consell municipal i amb les diverses esglésies locals, així com amb totes les organitzacions no governamentals, a fi de fomentar la convivència activa entre les diverses comunitats.

Entre els resultats d'aquella conferència cal destacar la creació d'una aliança de tres ciutats europees –Tilburg, Namur i Elx– a fi de donar suport a la política del municipi de Subotica. Hi va haver un repartiment d'actuacions prioritàries que havíem de dur a terme cada un dels municipis; els de la ciutat d'Elx es van centrar en l'ajuda humanitària, la promoció de trobades culturals i la presència conjunta en la conferència que s'havia de celebrar a Macedònia.

Aquesta acció conjunta de col·laboració d'aquests tres municipis dels Països Baixos, Bèlgica i Espanya va ser decisiva perquè posteriorment la Conferència Permanent de Poders Locals i Regionals d'Europa decidira crear les anomenades «ambaixades de la democràcia local», qüestió que ja havia estat suggerida per organitzacions belgues i holandeses. Per a establir aquestes ambaixades, es va convocar a la seu del parlament d'Estrasburg una reunió a la qual vaig assistir i que va tenir lloc el dia 30 de juny de 1993 (vegeu apèndix 1). Es va prendre la decisió d'obrir dues ambaixades pilot, l'una a Skopje i l'altra a Subotica, i es va fixar com a funcions de les ambaixades la prestació de suport a les localitats a fi de protegir els drets humans individuals i els de les minories, l'impuls a la democràcia local i els intercanvis culturals i, també, econòmics entre les ciutats.

Al setembre de l'any següent, 1994, el president del Parlament del Consell d'Europa, el diputat espanyol Miguel Ángel Martínez, va realitzar una visita oficial a Elx amb l'objectiu d'agrair la col·laboració solidària de la ciutat, per la qual cosa va concedir la medalla de plata del Consell i la bandera d'Europa. La ciutat va correspondre a aquesta distinció amb la dedicació d'un jardí de l'avinguda del Ferrocarril amb el nom de Jardí d'Europa.

El motiu inicial pel qual vaig assistir a la conferència a Subotica era aconseguir, com així va ser, que la següent conferència es convocara a Espanya i, en concret, a la ciutat de València. La Generalitat Valenciana i, en especial el seu president, que aleshores era Joan Lerma, hi tenia interès. Adjunte en l'annex la breu intervenció que vaig tenir a l'Assemblea, on vaig presentar la candidatura de València.

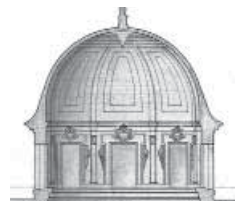
A més de l'objectiu fonamental que em va portar a Sèrbia, vaig aprofitar per a tenir contactes amb diverses organitzacions no governamentals internacionals i esglésies, especialment la sèrbia ortodoxa. Recorde les dificultats que, segons comentaven els membres del Consell Mundial d'Esglésies, hi havia per a establir un contacte fluid amb els representants de l'església sèrbia i em van encarregar explorar aquesta possibilitat. Per a aconseguir trencar el gel amb els popes de la delegació, lluny d'iniciar la conversació sobre els motius de l'entrevista, vaig començar per preguntar-los sobre la festa litúrgica de l'Ascensió, que se celebrava l'endemà, així com també vaig comentar-los el mode de celebració de la festa de l'Assumpció a Elx, festa que va tenir l'origen en la litúrgia oriental i per la qual es van sentir molt interessats; a més, els vaig regalar el *Llibre de la Festa* de Gaspar Jaén (1984), il·lustrat amb les fotografies d'Andreu Castillejos. El miracle es va produir i la col·laboració amb l'església sèrbia va ser més fluida a partir d'aquell moment. El mateix any hi vaig publicar algunes reflexions en el periòdic *Información*, en un article titulat «La Asunción, la fiesta de Europa». En una situació de conflicte en el qual la diferència es manifestava en l'àmbit religiós era necessari posar de manifest els elements simbòlics d'unió i, en aquest sentit, la

festa de l'Assumpció, tan present al món oriental i occidental, així com la influència tan potent de la imatge de Maria en el món musulmà, eren elements d'unió enfront de les divergències. No podem oblidar el paper que les diferents confessions religioses van tenir en aquell conflicte.

Va ser de gran importància la relació que es va establir amb l'Ajuntament de Subotica. Entre els acords que vam adoptar, cal destacar de manera especial el suport a l'hospital de la ciutat, que en aquells moments, a causa de l'embargament, no tenia les dotacions més elementals. Vam fer gestions perquè aquesta mesura se suavitzara, a més d'aconseguir la introducció dels medicaments i de l'instrumental mèdic necessari. Mai no vaig comprendre el sentit d'aquell embargament ni a qui es volia castigar amb aquelles accions. Els jerarques del règim poc van haver de patir-ne les conseqüències; per descomptat, sí que les patien el comú dels ciutadans, que, a més a més, en el cas d'aquesta ciutat, eren, com abans comentava, majoritàriament contraris al règim.

La iniciativa d'aquella conferència celebrada a València es va deure a l'Assemblea de Ciutadans d'Hèlsinki i a l'MPDL, i va tenir el suport de la Generalitat Valenciana, així com del Parlament Europeu i del Comitè Permanent de la Conferència Europea d'Autoritats Locals i Regionals. La conferència es va convocar amb el títol «La integració pacífica i democràtica dels Balcans a la regió europea», i entre les seues funcions figurava la preparació dels materials de la Conferència General de Ciutadans per la Pau que es volia celebrar a Sarajevo al mes de novembre de 1992. En aquella trobada van participar moltes personalitats, fonamentalment dels Balcans, encara que també de les antigues repúbliques socialistes. La celebració d'aquell fòrum va ser una manifestació que la pau importa a tots els ciutadans, no sols als dirigents dels estats. Com expressava l'aleshores ministre d'Exteriors, Javier Solana, els ciutadans volen prendre individualment i col·lectiva el destí a les seues mans.

En dates molt pròximes a la conferència de València, el 2 de setembre de 1992, es va realitzar a la ciutat d'Elx, també a iniciativa de l'Assemblea de Ciutadans d'Hèlsinki i de l'Ajuntament d'Elx, un seminari sota el títol «Democràcia i pau als Balcans: el paper dels consells municipals en les transicions democràtiques». Les sessions d'aquell seminari van tenir lloc al Centre de la Universitat a Distància d'Elx i hi van assistir alcaldes i representants municipals de ciutats procedents de les repúbliques que abans van conformar l'antiga Iugoslàvia i que estaven o havien estat involucrades en la guerra. També hi van estar presents un bon nombre d'alcaldes i representants de municipis espanyols de divers signe polític, com els de Toledo, Irun, Benidorm, Asp o Almoradí. En l'organització i el desenvolupament d'aquell seminari va tenir una activitat destacada la dirigent del grup Pau i Democràcia de Belgrad, Sonia Litch. Els representants municipals dels Balcans van exposar des de la proximitat de

l'administració local els greus problemes derivats de la guerra, com la pobresa, el gran nombre de refugiats que havien d'acollir certes ciutats, els efectes de la radicalització de la vida política, els conflictes interètnics, l'ascens dels nacionalismes, etc. També van exposar les seues inquietuds i els seus intents per construir, des dels municipis, a pesar de les dificultats, unes estructures democràtiques. En aquest sentit es va mostrar l'interés per la manera en què s'havia conduït la transició democràtica als municipis espanyols i el paper que aquests tenien en el desenvolupament del país. Va despertar gran interés el mode pacífic amb què en la ciutat es duia a terme la convivència de les dues llengües cooficials.

A més d'analitzar la realitat dels municipis, també aquella reunió va ser fructífera pels acords a què es va arribar: visites d'alcaldes espanyols per a donar suport a les actuacions de pau dels municipis de les repúbliques balcàniques, ajut als municipis que es declararen zones de pau, programes d'acollida de refugiats i projectes culturals i educatius que fomentaren la pau i la reconciliació. També es va acordar en aquell seminari impulsar la conferència municipal per la pau que havia de tenir lloc al mes de novembre a Skopje. Entre les activitats que s'hi van acordar cal destacar de manera especial el trasllat de 250 xiquets que van estar en un campament a la platja de la Marina d'Elx, on es va muntar una escola d'estiu en què van participar aquells xiquets, els pares dels quals lluitaven entre si a la seua terra. Recorde l'acollida càlida de la població a aquells xiquets, així com la solidaritat de la gent davant de les necessitats de la guerra. Aquella rebuda de la població contrastava amb l'actitud de certs polítics de divers signe, amb el suport d'alguns mitjans de comunicació, fins i tot de tirada nacional, que presentaven aquelles actuacions solidàries com a alienes a la vida municipal. Sobre el pedestal de tal mesquinesa es volien fonamentar algunes carreres polítiques. Aquella campanya va ser per a mi premonitòria de la posterior situació política valenciana.

L'acollida en diverses ciutats de la Comunitat Valenciana d'un nombre determinat de persones refugiades de la guerra va ser un dels resultats concrets d'aquella coordinació que es va plantejar en aquell seminari. Les actuacions es van dur a terme amb l'MPDL, la Generalitat, ACNUR i diversos ajuntaments. La comissió pertinent de la Federació Valenciana de Municipis i Províncies que vaig presidir supervisava aquelles actuacions. Al meu parer, aquella iniciativa va ser un exemple de com actuar en situacions de tanta dificultat. L'acollida de refugiats de l'antiga Iugoslàvia a Espanya va ser gran i el comportament de la població enormement solidari, a pesar que, entre els països europeus, precisament Espanya no destacava per tenir interessos estratègics en aquella zona, com sí era el cas d'alguns altres. La veritat és que hi va haver un corrent de solidaritat en la població espanyola i de sensibilitat davant d'aquell conflicte, en el qual, sens dubte, va influir el record de la Guerra Civil espanyola.

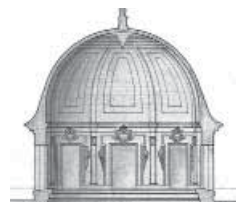
La conferència convocada a Skopje es va traslladar per motius de seguretat a Okhrida en les dates previstes. Van ser molts i importants els acords presos en aquesta trobada, entre els quals destaquem la possibilitat d'iniciar contactes entre les comunitats sèrbies i croates existents en ambdues repúbliques, el suport al diàleg interreligiós o la mobilització dels grups de comunicació europeus a fi de donar suport a la independència dels mitjans a les repúbliques de Sèrbia i de Croàcia. En l'àmbit municipal es va posar com a exemple el model de col·laboració que s'havia establert entre els ajuntaments de Subotica i d'Elx.

També en aquelles circumstàncies es van estreitar les relacions amb l'exèrcit espanyol, que operava en aquella zona en missions de pau. Sempre he pensat que les forces espanyoles, que han dut a terme una excel·lent tasca en aquestes missions internacionals, haurien de tenir el suport de la ciutadania. Com a reconeixement a l'acceptació que la ciutat donava a les forces de pau, una companyia que es traslladava a Bòsnia va participar en una acte a la nostra ciutat i es va imposar la corbata de la ciutat al banderí de la unitat. Vaig aprofitar l'ocasió en un acte multitudinari com va ser aquell per a exposar la funció de l'exèrcit en la nova societat democràtica i la necessitat que les accions exteriors de pau se sentiren des del municipi com a part integrant de la política ciutadana. No hi ha divisió entre política interior i exterior. Els valors de la justícia, de la pau, de la solidaritat, del respecte a la diversitat proclamats en la Constitució eren l'objectiu pel qual treballaven aquells soldats a l'exterior i també considerava que l'exemple amb què exercien la seua missió havia de ser valorat entre la ciutadania. Encara em trobe amb persones que al seu dia complien la seua missió a Bòsnia i recorden la relació cordial que es va establir amb l'Ajuntament.

L'última vegada que vaig tenir l'ocasió de participar directament en una actuació a l'antiga Iugoslàvia va ser l'any 1996. Vaig viatjar en un comboi que transportava ajuda humanitària, gran part de la qual consistia en joguets per als xiquets de les escoles de Bòsnia. El cost del transport estava sufragat per les Corts Valencianes, on jo en aquells moments era diputat. El suport dels grups va ser unànime en tot l'espectre polític i vull recordar especialment Vicente González Lizondo, president de les Corts; José Cholbi, vicepresident de les Corts, pertanyent al grup Popular; Albert Taberner, del grup parlamentari d'Esquerra Unida, i Antonio Moreno, portaveu del grup Socialista.

D'aquell viatge guardo especialment en la memòria les zones devastades de la ciutat, els estadis esportius convertits en cementeris, les ruïnes de la biblioteca de Sarajevo i, com una xicoteta nota d'esperança, la visita a la sinagoga sefardita de la ciutat de Lal, on destacava, escrit en castellà, el nom d'aquesta: «la sinagoga de la Benevolència».

He començat fent referència a com el compromís per la pau traduït dia a dia en actuacions concretes es va convertir en un element essencial en la

vida del municipi. De la mà del MPDL, vam descobrir que la cooperació pertany a la mateixa essència del discurs municipal i que treballar per un món pacífic i mostrar la solidaritat amb els pobles que pateixen les conseqüències de la guerra és una tasca que ens importa a tots. En aquell compromís més enllà de les nostres fronteres vam anar descobrint que la ciutat és un espai de trobada, que el fet local és el més universal, que la relació pròpia dels ciutadans, amb independència de la llunyania geogràfica, és la de fomentar el veïnat.

APÈNDIX

1

Acord de creació de l'ambaixada de democràcia local a Subotica.

AGREEMENT

Mr. Jozsef KASZA, Mayor of SUBOTICA

Mr. Manuel RODRIGUEZ MACIA, Mayor of ELCHE

Mr. Marcel MAASKANT, *Echevin des Affaires Sociales*, representing the local authorities of the province of NAMUR

Mr. Rik HENDRIKS, representing the Centre for International Cooperation in Tilburg, working with a general mandate of the city of TILBURG

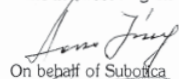
meeting in Strasbourg on 30 June 1993 under the auspices of the Standing Conference of Local and Regional Authorities of Europe (CLRAE) of the Council of Europe

EXPRESS THEIR WILLINGNESS TO CREATE TOGETHER A LOCAL DEMOCRACY EMBASSY IN THE CITY OF SUBOTICA

- to support and protect the existence of local democracy, as defined by the European Charter of Local Self-Government, in Subotica and its surrounding area;
- to fulfil the tasks of a *local democracy embassy* as they are defined by the Monitoring Committee of CLRAE (see document CPL/P (28)27 appended) and in accordance with the principles set out in Resolution 251 of CLRAE.

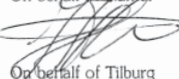
This project is initiated by local and regional authorities, in co-operation with local NGOs, and does not imply any relations between States.

Done in Strasbourg on 30 June 1993, in five copies

On behalf of Subotica

On behalf of Elche

On behalf of Namur

On behalf of Tilburg

On behalf of the Monitoring Committee

2

Presentación de la candidatura de Valencia para la celebración de la conferencia: «Intervención Pacífica y Democrática de los Balcanes en Europa».

Propuesta del alcalde de Elche:

Sr. Alcalde, señoras y señores representantes de las municipalidades, de las organizaciones no gubernamentales:

Quiero en primer lugar expresar el saludo más cordial del presidente de la Generalitat Valenciana, así como reiteraros el ofrecimiento de la Comunidad Valenciana para acogeros el próximo mes de septiembre.

El pueblo valenciano, pacífico y laborioso, amante del progreso, siente profundamente el drama que estáis viviendo en vuestros pueblos.

Saludamos las iniciativas de paz que han surgido de las ciudades. Las ciudades son lugares de convivencia, de encuentro entre los ciudadanos, el aire de las ciudades es el aire de la libertad.

La realidad de la ciudad de Subotica, donde conviven pacíficamente mujeres y hombres de diversas etnias, de diversas religiones, es una realidad ejemplar.

La pluralidad es signo de riqueza cultural. Una ciudad armoniosa es aquella que sabe escuchar las diversas voces de todos los grupos, de todos y cada uno de sus ciudadanos. Las ciudades tienen un papel cada vez mayor en la construcción de la nueva Europa.

Los mediterráneos sabemos bien, por la historia, por la realidad del presente, hasta qué punto es posible la comunicación dentro de la pluralidad. Hasta qué punto la tolerancia es un valor que hay que resaltar, es la expresión de aquel antiguo y siempre actual aforismo de que sólo el hombre es la medida de todas las cosas.

Mi mejor deseo de que estas jornadas sean provechosas en el trabajo y amables en la convivencia. Mi esperanza de podernos encontrar próximamente en Valencia. La solidaridad del pueblo valenciano en el dolor y las angustias del presente y en las esperanzas de paz y prosperidad compartidas.

